

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

**Анотований
інформаційно-бібліографічний
показчик статей
з періодичних видань
СОЦІОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ.
ОСВІТА**

Національний університет «Чернігівська політехніка»

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

**Анотований
інформаційно-бібліографічний
показчик статей
з періодичних видань.
Соціологія. Психологія.
Освіта
(I – III квартал)**

Чернігів, 2020

УДК 016:[1+37](05)
А69

Рецензент:

Мороз Н. В.

Директор Наукової бібліотеки Національного
університету «Чернігівська політехніка»

Анотований інформаційно-бібліографічний покажчик статей з періодичних видань. Соціологія. Психологія. Освіта (I – III квартал) / уклад. Т. А. Сіденко, О. О. Чечукова. – Чернігів : Наукова бібліотека Національного університету «Чернігівська політехніка», 2020. – 32 с.

Інформаційно-бібліографічний покажчик містить частково анотований огляд статей з періодичних видань, які бібліотека отримала за січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень 2020 року.

Добір матеріалу завершено 01.10. 2020 р. Опис здійснено мовою оригіналу відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». Слова і словосполучення скорочені відповідно до ДСТУ 3582-97 «Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі», ГОСТ 7.12-93 «Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила» и ГОСТ 7.11-2004 (ИСО 832:1994) «Библиографическая запись. Сокращение слов и словосочетаний на иностранных европейских языках».

Покажчик призначений для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, хто цікавиться періодичною пресою.

Покажчик випускається електронному вигляді. З покажчиком можна ознайомитись в Електронному архіві IRChNUT Національного університету «Чернігівська політехніка» та на сайті бібліотеки.

ПЕРЕДМОВА

Періодичні видання відіграють значну роль у житті кожного науковця, студента, оскільки в них оперативно відображається найактуальніша інформація.

Залежно від тематики, періодичні видання розподіляються по відділах наукової бібліотеки.

Інформація про надходження чергових номерів видань, а також про місцезнаходження друкованих примірників і електронних копій публікується на сайті бібліотеки у розділі «Фонд періодичних видань» http://library2.stu.cn.ua/resursi_biblioteki/fond_periodichnih_vidanj_chntu/

Користувачі можуть отримати через службу Електронної доставки документів (ЕДД) електронною поштою статті з періодичних видань які знаходяться у фондах бібліотеки.

Одержані з бібліотеки електронні копії періодичних видань дозволяється використовувати лише з науковою, навчальною або освітянською метою. Забороняється тиражувати одержані копії, відтворювати їх у будь-якій іншій формі, крім одноразового друкування електронного файлу, передавати іншим особам чи організаціям. Замовник несе відповідальність за використання електронної копії відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права».

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ОСВІТА	
Вища школа № 1.	5-8
Вища школа № 2.	8-10
Вища школа № 3.	11-13
Вища школа № 4.	13-14
Вища школа № 5.	14-15
СОЦІОЛОГІЯ	
Соціологія: теорія, методи, маркетинг № 1.	15-21
Соціологія: теорія, методи, маркетинг № 2.	21-25
Соціологія: теорія, методи, маркетинг № 3.	26-34

ОСВІТА

Вища школа : наук.-пр. вид. – К. : Знання, 2001. – Виходить щомісяця.

Вища школа. – 2020. – № 1.

Поркуян, О. Впровадження дуальної форми навчання для технічних спеціальностей у співпраці з підприємствами хімічної промисловості в Луганській області / Д. О. Поркуян, С. Кудрявцев, Р. Заїка // Вища школа. – 2020. – № 1. – С. 26-33.

Розглядається сучасний стан наукових досліджень, присвячених упровадженню дуальної форми навчання для технічних спеціальностей у закладах вищої освіти. Проаналізовано досвід упровадження університетом комбінованої форми навчання, яка передувала дуальній освіті. Розкривається досвід співпраці СНУ імені В. Даля та промислових підприємств хімічної промисловості Луганської області у підготовці студентів за дуальною формою та з елементами дуальної форми. Накреслено перспективи розвитку вищої освіти та хімічної промисловості в Луганській області після впровадження дуальної форми навчання.

Марченко, Д. Діджиталізація університету / Д. Марченко, О. Брежнев // Вища школа. – 2020. – № 1. – С. 34–43.

Статтю присвячено практичним крокам, спрямованим на упровадження цифрових технологій у діяльність Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, проаналізовано схожість і відмінності між поняттями електронного університету та електронного кампусу.

Краус, Н. Інститут освіти в інноваційно-підприємницькому університеті крізь призму цифрового студентоцентризму / Н. Краус, В. Осецький // Вища школа. – 2020. – № 1. – С. 44–54.

У статті досліджено цифровий кубічний простір інституту креативного індивідуума/студента в інноваційно-підприємницькому університеті, що формує нову економічну віртуальну цифрову реальність через співвідношення цифрових навиків, інтелекту, мислення та бачення на цифрові ідеї та інститут цифрової освіти. Визначено важливу роль становлення цифрового кубічного освітнього простору у ході цифровізації економіки України, адже він формує “цифрову людину” з новими знаннями й здібностями, що

конче потрібно для майбутньої української цифрової спільноти. До рушійних сил цифрового кубічного освітнього простору віднесено такі формальні інституції: цифрові правила, цифрові знання, цифрову інформацію, цифровий порядок. Названо неформальні цифрові інституції інституту освіти, а саме: цифрове виховання, цифрові традиції, цифрові цінності, цифрове бачення, цифрове мислення, цифрове сприйняття. За аналогією побудови всім відомого кубика Рубіка (“Магічний куб” угорського скульптора Ерньо Рубіка) аргументовано розкрито той факт, що формування ефективного інноваційно-підприємницького університету можливе за умов досягнення одночасних парних гармонійних взаємовідносин “цифрова наука – цифрова освіта”, “цифрові правила – цифрові традиції”, “цифрові навички – цифрова зрілість”, “цифрова ментальність – цифрове суспільство”, “цифровий інтелект – цифрова якість”, “цифрова культура – цифрові компетентності” (одержання квадрата граней кубіка одного кольору). Автори висловлюють думку, що в результаті цього утворюється особливе середовище – цифровий кубічний простір нового інституту освіти, сформованого на засадах “цифрової людини”, креативного індивідуума/студента.

Представлено особливості інституціоналізації інституту освіти у процесі становлення інноваційно-підприємницького університету, а саме: реалізм та базування на інтересах і цінностях головних стейкхолдерів; стратегічний фокус та релевантність. Аргументовано низку умов успішної роботи інституту освіти в інноваційно-підприємницькому університеті крізь призму студентоцентризму, серед них такі: власні методики та інструменти, що дозволяють у стислі терміни знайти, протестувати і працевлаштувати сотні фахівців.

Запропоновано авторське осмислення та трактування запропонованої науковцями категорії “цифрова освіта в інноваційно-підприємницькому університеті”. Вказано, що становлення вітчизняних інноваційно-підприємницьких університетів та якісне їх функціонування можливе в рамках роботи ланцюга типу “цифрова ідентифікація – цифровий саморозвиток – цифрові ініціативи”.

Нестуля, О. Моделювання дидактичної системи формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів у сучасному університеті / О. Нестуля, С. Нестуля, Н. Кононец // Вища школа. – 2020. – № 1. – С. 55–71.

У статті запропоновано модель дидактичної системи формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів у сучасному університеті та наведено результати експериментальної перевірки, що засвідчує її ефективність. Реалізована на основі студентоцентрованої інтегральної системотвірної парадигми ресурсно-орієнтованого навчання, вона включає концептуально-цільову, структурно-змістовну, процесуально-технологічну, мотиваційну, діагностико-результативну підсистеми. Створене за моделлю інформаційно-освітнє середовище університету забезпечує постійну взаємодію усіх її підсистем та консолідацію різних ресурсів, уможливорює реалізацію мети, змісту, форм, методів, засобів, додаткових ресурсів навчання, спрямованих на формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів. Рівень її сформованості пропонується оцінювати за такими критеріями: когнітивним, інтегрально-діяльним та особистісним.

Винничук, Р. Інноваційні підходи до мотивації студентів покоління Z / Р. Винничук // Вища школа. – 2020. – № 1. – С. 72–79.

У статті висвітлюються питання, пов'язані з теорією поколінь. Окремий акцент автор робить на особливостях покоління Z як покоління сучасних студентів. Представлено характеристику цього покоління і запропоновано методи, які будуть ефективними у навчанні сучасних студентів, та основні підходи до формування мотивації та залученості їх у навчальний процес. Особлива увага приділена гейміфікації та діджиталізації навчального процесу, а також структурі подання інформації.

Леонтьєва, В. Особистісні виміри університетської освіти у контексті проблем культуротворчого процесу / В. Леонтьєва // Вища школа. – 2020. – № 1. – С. 80–92.

У статті уточнено визначення “людини культури” як особистості, здатної до культуротворчості у своїй епосі: це сукупний результат цілеспрямованих індивідуальних афірмативних зусиль із професійного навчання та намагань досягти якомога повної культуротворчої свободи-відповідальності, а також власної аксіологічної ідентичності, що розглядається як важливий особистісний вимір університетської освіти. Міра та “якісність” аксіологічної ідентичності суб'єктів культуротворчого процесу може бути чинником подолання системної кризи, яку переживає сучасне українське суспільство. Запропоновано ідею для можливого подальшого обговорення: реальна затребуваність університетської

освіти сьогодні залежить, зокрема й від того, чи здатен університет як складова освітньої підсистеми цілеспрямованого культуротворчого процесу надати/забезпечити умови для формування, збереження/відтворення та розвитку саме аксіологічної ідентичності як начала, що "структурує" особистість.

Корсак, К. Якість освіти і стандарти в XXI ст. (міфи і реалії) / К. Корсак, Ю. Корсак // Вища школа. – 2020. – № 1. – С. 93–107.

У своїй щоденній діяльності автори відстежують важливі наукові відкриття та намагаються передбачити їх практичну реалізацію у забезпеченні життя людства.

Це дає змогу порівнювати досягнення різних наук і робити власні висновки прорівень досягнень, зокрема і винаходів. Наш останній продукт – дві статті для часопису "Вища школа". У першій (№ 11/2019) ми дослідили головний недолік діяльності наших сучасників – відсутність стратегії в мисленні та неспроможність розрізняти фейки і наукові досягнення. Вона містить обґрунтований прогноз на майбутнє як основу стратегічного мислення. Цього разу ми детально аналізуємо стандарти в освіті і перспективи їх використання для організації в Україні ноосупільства.

Вища школа. – 2020. – № 2

Українець, А. Мистецтво аюрведи як складова системи освіти у Національному університеті харчових технологій / А. Українець // Вища школа. – 2020. – № 2. – С. 7-15.

Охарактеризована система аюрведи та її застосування у сучасному світі. Показано, що практики аюрведи набувають популярності і в Україні, проте впровадження аюрведичної системи оздоровлення поки що стримує відсутність кваліфікованих фахівців, як із автентичної аюрведичної системи оздоровлення, так і з аюрведичного харчування. Ця проблема успішно вирішується Національним університетом харчових технологій, де вперше в Європі запроваджена нова магістерська програма "Технології аюрведичних харчових продуктів". І вже четверте покоління магістрантів та перші аспіранти вивчають особливості аюрведичної системи оздоровлення та створюють аюрведичні харчові продукти.

Кононець, Н. Вебтехнології при ресурсно-орієнтованому навчанні дисципліни "Управління навчально-виховним процесом" / Н. Кононець // Вища школа. – 2020. – № 2. – С. 15-26.

Схарактеризовано суть та особливості вебтехнологій як педагогічної технології ресурсно-орієнтованого навчання студентів на основі аналізу теоретичної літератури та власного практичного досвіду викладання дисципліни "Управління навчально-виховним процесом". Запропоновано приклад реалізації ресурсно-орієнтованого навчання студентів при вивченні дисципліни "Управління навчально-виховним процесом" за допомогою вебтехнологій, які уможливили створення віртуального навчального середовища – дистанційного курсу, віртуального класу та віртуальної дошки.

Гриценко, І. Проектна діяльність як засіб формування підприємницької активності в учнівській молоді / І. Гриценко // Вища школа. – 2020. – № 2. – С. 27-37.

Досліджено проектна діяльність як засіб формування та розвитку підприємницької активності майбутніх кваліфікованих кадрів. Доведено доцільність впровадження проектної технології у навчально-виховний процес закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Досліджено такий аспект розвитку підприємницької активності, як правова грамотність підприємців і тенденції впливу держави на розвиток малого бізнесу.

Дебре, О. Метод проектів як засіб розвитку учнів старших класів / О. Дебре // Вища школа. – 2020. – № 2. – С. 37-45.

Огуй, С. Методика проведення практичних занять під час підготовки фахівців сфери обслуговування / С. Огуй // Вища школа. – 2020. – № 2. – С. 45-60.

Розкрито основні аспекти організації та проведення практичних занять. Наводяться завдання професійно-практичного спрямування для студентів спеціальності 181 "Харчові технології" та методичні рекомендації щодо їх виконання і перелік засобів для проведення занять. Представлена методика сприяє професійній практичній підготовці фахівців ресторанного господарства в умовах здійснення фахової передвищої освіти.

Корсак, К. Основи сучасних знань про кохання і любов та їхнє значення для спроможності людства уникнути двох глобальних колапсів / К. Корсак, Ю. Корсак, Л. Антонюк // Вища школа. – 2020. – № 2. – С. 60-73.

Вивчено причини семантичної нерівноваги використання слів "кохання" і "любов", звернувши увагу на те, що у переважній більшості сучасних мов перше слово відсутнє і включене в сукупність значень слова "любов". Зроблена спроба пояснити цю виразну асиметрію. Ядро складають наукові факти: детально пояснено нейромолекулярну природу емоції кохання, доведено її важливе значення для нормального перебігу життя чоловіків і жінок. Вказано на причини відсутності в українській освіті правдивої інформації про цінність емоції кохання для молоді, для її сімейного і батьківського щастя. Наголошено на необхідності поширення правди про кохання і любов у національній системі освіти

Шелковая, Н. Роздуми філософа про парадокси у сучасній вищій освіті в Україні / Н. Шелковая // Вища школа. – 2020. – № 2. – С. 73-84.

Розглянуто та проаналізовано парадоксальність сучасного світу, що поширюється на всі сфери життя соціуму, зокрема вищу освіту. Розглядаються лінгвістичні, методологічні, науково-педагогічні парадокси, парадокси ставлення до філософії та релігії у вищій школі. Виявляється головна, на погляд автора, причина всіх криз суспільства і кризи самої сучасної людини, зокрема процесів у вищій освіті, що полягає в егоїзмі. Пропонуються шляхи подолання парадоксів у суспільстві та вищій школі, а також нова парадигма освіти та виховання.

Андрієнко О. Як віртуалізація змінює форми нашого буття: соціоформа, техноформа, етиформа / О. Андрієнко // Вища школа. – 2020. – № 2. – С. 84-99.

Показано, що кожен з нас перебуває ні перехресті потоків енергії й інформації, що постійно зростають. Віртуалізація зумовлює перехід такого енергетично-інформаційного обміну на якісно новий рівень, що призводить до радикальної трансформації соціоформи та техноформи кожної людини і людства в цілому. Тому життєво необхідним є уміння постійно оновлювати власну форму. А смисли й етичні цінності (етиформа), ґрунтовані на мудрості, любові й почутті гумору, стають тими орієнтирами, які дозволяють триматися коридору життя (поясу Золотоволоски) у бурхливому всесвіті енергії й інформації.

Вища школа. – 2020. – № 3.

Харламов, П. Зарплатний рейтинг вишів 2020 / П. Харламов // Вища школа. – 2020. – № 3. – С. 7-23.

Рейтинг складено за результатами опитувань роботодавців. До кожного зі списків входять ключові виші, чиї випускники помітні в тій чи іншій з переліку спеціальностей.

Губарець, В. Університет "Україна": історія створення та особливості навчання / В. Губарець // Вища школа. – 2020. – № 3. – С. 23-28.

Андрущенко, В. Пісенна культура українського народу / В. Андрущенко // Вища школа. – 2020. – № 3. – С. 28-35.

Досліджено українська пісенна традиція від витоків і до сучасності. Розглядаються традиційні погляди на народну пісенну творчість та акцентується увага на значенні пісні в житті українського суспільства. Окреслено головні проблеми сучасної пісенної культури. Крім того, у праці означено основне авдання сучасного покоління в контексті визначеної проблеми — повернути пісню народові

Берегова, Г. Актуальність формування культури мовлення в аграрних закладах вищої освіти / Г. Берегова // Вища школа. – 2020. – № 3. – С. 35-45.

Запропоновано поетапну методичну систему, що визначає зміст, оптимальні методи і раціональні прийоми та засоби формування культури мовлення студентів аграрного закладу вищої освіти в діалектних умовах. Встановлено, що потребу у формуванні культури мовлення студентів-аграрників має задовольнити цілеспрямована спільна й систематична діяльність викладачів усіх навчальних дисциплін аграрного закладу освіти у напрямі вироблення мовленнєвих умінь і навичок майбутніх фахівців. Новизну дослідження становить застосування у навчальному процесі інтерактивних імітаційних методів, що дають змогу усунути недоліки діалектного характеру з мовлення студентів безпосередньо під час спілкування.

Гавриленко, О. Зростання чи сталий розвиток: що змінилося за 30 років / О. Гавриленко // Вища школа. – 2020. – № 3. – С. 45-57.

Проаналізовано зміст третьої книги Донелли Медоуз, Йоргена Рандерса і Денніса Медоуз "Межі зростання. 30 років потому", виданої в Україні в 2018 році. Застережено щодо можливих варіантів майбутнього людства та ризиків виходу за межі екологічної місткості планети з катастрофічними наслідками для людей і навколишнього середовища. Головний висновок полягає в тому, що серед варіантів майбутнього немає тільки одного — нескінченного зростання в обмеженому просторі, бо планета має фізичні межі. Оцінено критика книги; мета — донести до широкого загалу головні ідеї, що формують уявлення про світ, в якому ми живемо.

Андрієнко, О. Як віртуалізація змінює форми нашого буття: соціоформа, техноформа, етиформа / О. Андрієнко // Вища школа. – 2020. – № 3. – С. 57-82. – Продовження. Початок: № 2

Показано, що кожен з нас перебуває на перехресті потоків енергії й інформації, що постійно зростають. Віртуалізація зумовлює перехід такого енергетично-інформаційного обміну на якісно новий рівень, що призводить до радикальної трансформації соціоформи та техноформи кожної людини і людства в цілому. Тому життєво необхідним є уміння постійно оновлювати власну форму. А смисли й етичні цінності (етиформа), ґрунтовані на мудрості, любові й почутті гумору, стають тими орієнтирами, які дозволяють триматися коридору життя (поясу Золотоволоски) у бурхливому всесвіті енергії й інформації.

Погребняк, В. Система забезпечення якості вищої освіти / В. Погребняк, О. Дашковська // Вища школа. – 2020. – № 3. – С. 82-93.

Досліджена система забезпечення якості вищої освіти, створення якої передбачає ст. 16 Закону України "Про вищу освіту". Проаналізовано процеси і механізми взаємодії окремих складових системи, підкреслено важливість початку діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти як ключового фактору побудови завершеної Системи якості, організації її ефективного функціонування.

Чирчик, С. До питання становлення професійної компетентності майбутніх дизайнерів / С. Чирчик // Вища школа. – 2020. – № 3. – С. 93-106.

Представлено концептуальну модель становлення професійної компетентності майбутніх дизайнерів. Застосування цієї моделі дає

можливість кількісно оцінити динаміку формування компетенцій з вирішення типових задач професійної діяльності з метою забезпечення поліпшення збалансованості структурних її елементів у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Вища школа. – 2020. – № 4.

Корсак, К. Про настання антиколаптичної стадії оцінювання якості науково-освітньої діяльності у сфері вищої освіти / К. Корсак, Ю. Корсак // Вища школа. – 2020. – № 4. – С. 7–23.

Татомир, І. Закордонний досвід академічних ініціатив з використання "зелених технологій" у кампусах світу / І. Татомир // Вища школа. – 2020. – № 4. – С. 24–38.

У статті проаналізовано досвід закордонних закладів освіти з підтримки ініціатив зеленого способу життя, використання власних джерел відновлюваної енергії, нових способів переробки і компостування відходів й використання стійких транспортних практик. Даного оцінку економічним вигодам університетів від реалізації ініціатив з енергозбереження та проаналізовано їх рейтингові позиції. Запропоновано ряд заходів з просування зелених ініціатив у національному освітньому середовищі.

Байдулін, В. Підвищення рівня фінансової грамотності громадян у розвинених країнах / В. Байдулін // Вища школа. – 2020. – № 4. – С. 39-49.

Метою пропонованої статті є дослідження зарубіжного досвіду створення і впровадження спеціальних програм підвищення фінансової грамотності населення.

Бернадська, Н. Сучасний український роман: карта прочитань / Н. Бернадська // Вища школа. – 2020. – № 4. – С. 49-58.

Дубовик, Л. Архітектурно-предметне середовище вищого навчального закладу як фактор естетичного виховання студентів / Л. Дубовик // Вища школа. – 2020. – № 4. – С.58-66

Шелковая, Н. Римський клуб у пошуках нової парадигми людства / Н. Шелковая // Вища школа. – 2020. – № 4. – С.66-72

Масляк, П. Фундаментальні дослідження гуманітарних, ресурсних та природничих проблем національної безпеки України / П. Масляк // Вища школа. – 2020. – № 4. – С. 72-81.

Савченко, В. Реалії національної економіки та її перспективи: зміни у навчальному процесі / В. Савченко, В. Стойка // Вища школа. – 2020. – № 4. – С. 81-95.

У статті розкривається важливість вивчення дисципліни "Національна економіка" у вишах економічного профілю та трансформації деяких її складових відповідно до змін ситуації в державі та глобалізованому світі, а також вимог до майбутніх фахівців господарського комплексу та їхніх уявлень щодо працевлаштування.

Гриценко, І. Розвиток підприємницького таланту майбутніх кваліфікованих кадрів у процесі проектної діяльності / І. Гриценко // Вища школа. – 2020. – № 4. – С. 95-104.

Дробітько, А. "М'яка" компетентність особистості як сенс навчання / А. Дробітько // Вища школа. – 2020. – № 4. – С. 104-111.

У статті розглянуто проблему ролі м'яких навичок у професійній діяльності людини, її особистому житті, та формування цих навичок під час навчання. Установлено, що бурхливий розвиток сучасних технологій і штучного інтелекту потребує в людини низки особистісних навичок, які, в свою чергу, допоможуть гнучко пристосуватися до нових явищ у майбутньому та не бути осторонь сучасних вимог роботодавців до працівників на ринку праці, адже м'які навички є ключовим фактором працевлаштування в умовах конкуренції. Новизну дослідження становить переорієнтація освіти на розвиток у дітей гнучких навичок, як ключ до вирішення майбутньої проблеми з працевлаштуванням.

Вища школа. – 2020. – № 5

Степаненко, С. Аналіз деяких тенденцій прийому за держзамовленням до закладів вищої освіти України у 2012-2019 роках / С. Степаненко // Вища школа. – 2020. – № 5. – С.7-33

Корсак, К. Перші прояви настання нооери: нові цілі для освіти, перспективи РІБА, радикальні зміни у використанні наукових досягнень / К. Корсак, Ю. Корсак, А. Похресник // Вища школа. – 2020. – № 5. – С.33-51

Коноваленко, В. Відновлення авторського права на твори авторів радянського періоду / В. Коноваленко // Вища школа. – 2020. – № 5. – С. 51-57

Возняк, О. Лікарська ятрогенія в судово-слідчій практиці: обґрунтування неналежного виконання медиками професійних обов'язків / О. Возняк // Вища школа. – 2020. – № 5. – С. 58-90.

Рекомендації щодо організації поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів освіти із застосуванням дистанційних технологій : затверджені Листом Міністерства освіти і науки України від 14. 05. 2020 № 1/9 - 249 // Вища школа. – 2020. – № 5. – С. 119-126.

СОЦІОЛОГІЯ

Соціологія: теорія, методи, маркетинг : науч.-теор. журн. / Ін-т соціол. Нац. акад. наук України. – Київ: [б. в.], 1997. – Виходить щоквартально. - ISSN 1563-4426.

Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 1.

Резнік, Олександр. Суб'єкти громадянських практик як підґрунтя демократичного транзиту України / О. Резнік // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. - № 1. – С. 5-22.

У науковій літературі стало аксіомою, що будь-яка громадянська активність сприяє демократичному транзиту та розвитку громадянського суспільства. Однак різні типи такої поведінки можуть мати відмінні детермінанти. Це можуть бути дії, суб'єкти яких мотивовані громадянськими нормами та цінностями, а можуть бути й дії, зумовлені фінансовим заохоченням або адміністративним тиском, особливо у перехідних демократіях. Емпіричним шляхом було виокремлено п'ять типів громадянських практик населення України та перевірено їхній взаємозв'язок з підтримкою демократії та ліберальними цінностями. З використанням методу множинної лінійної регресії виявлено, що лише громадянські практики, які поєднують етичне споживання, фінансові пожертвування та політичні дискусії, претендують на те, щоб суб'єктів їх можна було вважати соціальною базою демократичного транзиту України. Імовірність здійснення таких дій збільшується з підвищенням рівня

освіти, зменшенням віку та проживанням у великих населених пунктах.

Степаненко, Віктор. До соціологічної реальності цивільної сфери / В. Степаненко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 1. – С. 23-24.

Джефрі Ч. Александер Цивільна сфера та демократія в Латинській Америці / Джефрі Ч. Александер, Карло Тоньято // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 1. – С. 24-40.

Мета статті – продемонструвати, що цивільні сфери Латинської Америки залишаються в силі, навіть перебуваючи під загрозою, а також розширити спосіб теоретизування демократії, осмислюючи її не тільки як державну форму, але як спосіб життя. При цьому завдання авторів виходить за рамки просто застосування теорії цивільної сфери і передбачає наголос на актуальності як на практиці, так і в теорії демократичної культури та інститутів Латинської Америки. Це вимагає деколонізації зверхнього ставлення теоретиків Півночі до демократичних процесів за межами Сполучених Штатів і Європи. Звернення теорії цивільної сфери до досвіду Латинської Америки розкриває утопічний і амбітний характер громадянського суспільства на нових і більш сильних підставах. Зокрема, це дає змогу показати, що в сучасній Латинській Америці цивільний дискурс в поєднанні з комунікативними і регульовальними інститутами в латиноамериканських цивільних сферах здатні ініціювати процеси демократизації в душі цивільності. Таке бачення є конструктивним застосовно не тільки до реалій Латинської Америки, а й до ширшого глобального контексту.

Гульбаршин Чепурко. Стан, проблеми та перспективи модернізації українського суспільства: експертні оцінки / Гульбаршин Чепурко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 1. – С. 41-65.

У статті проаналізовано вплив модернізації українського суспільства на різні сфери суспільного життя, ступінь модернізації в різних сферах/галузях, сприяння владних структур та соціальних інститутів модернізації, перешкоди, які заважають модернізації українського суспільства, досвід країн, який доцільно враховувати в Україні у впровадженні модернізаційних процесів. Водночас констатовано, що перетворення в сучасній Україні часто не мають чіткої спрямованості. Залишається відкритим питання про

мету/завдання необхідних змін. Показано, що ознаками модернізації можна вважати успішні перетворення, що зумовлюють прогресивний розвиток.

Буткалюк, Віталіна. Нерівність за умов економічної глобалізації: емпіричний соціологічний вимір / В. Буткалюк // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 1. – С. 66-85.

Статтю присвячено дослідженню стану та динаміки соціально-економічної нерівності в сучасному світі за умов економічної глобалізації. На підставі аналізу іноземної та вітчизняної літератури, великого масиву статистичної та соціологічної інформації автор доводить, що здійснення неоліберальних реформ стало ключовим чинником зростання нерівності як на глобальному рівні, так і всередині країн, незважаючи на рівень їхнього розвитку. Автор приділяє особливу увагу дослідженню громадської думки у США та Україні стосовно соціальної нерівності, соціальної справедливості та розподілу суспільних благ. Показано, що і в найрозвиненішій капіталістичній країні – США, так і в “перехідній” пострадянській Україні більшість населення критично оцінює чинні системи розподілу суспільних благ і виступає за перехід до більш егалітарних моделей суспільного розвитку.

Фесенко, Артур. Демоекономічна ситуація на Півдні України крізь призму самооцінок та настроїв мешканців обласних центрів / А. Фесенко, Л. Броннікова, В. Чорна, Б. Бондарець // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 1. – С. 86-107.

У статті викладено результати анкетного опитування мешканців обласних центрів Півдня України (Одеса, Миколаїв, Херсон), що стосувалося самооцінки респондентами рівня життя власних родин, перспектив його поліпшення та можливого пошуку кращої долі за кордоном. За результатами опитування виявлено, що значна частина опитуваних оцінюють економічне становище та фінансові можливості власних сімей доволі критично, вказуючи на обмеження чи неможливість достатньою мірою задовольняти ті потреби, вартість яких перевищує рівень поточних найнеобхідніших витрат. Понад те, вони здебільшого не бачать і перспектив покращення економічної ситуації в Україні найближчим часом, не мають впевненості у завтрашньому дні й тому досить стримано оцінюють перспективи поліпшення власного економічного становища. Опитування також показало значну поширеність еміграційних настроїв серед мешканців Півдня України: більш як половина

респондентів замислюються над варіантом переїзду на постійне місце проживання до країн “західного світу”, що асоціюються у масовій свідомості сучасних українців із можливістю, високими стандартами оплати праці, стабільністю та життєвими перспективами.

Maltseva, Kateryna. Bridging sociology with anthropology and cognitive science perspectives to assess shared cultural knowledge / K. Maltseva // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 1. – С. 108-118.

Following the cognitive revolution of the 1960s, cultural variation in behavior and knowledge has been a long-standing subject in social sciences. The “cognitive turn” in sociology brought to light many interesting issues and complex questions. The present publication addresses both theoretical and — to some extent — methodological challenges faced by the sociologists engaged in researching shared cultural variation within the culture-and-cognition research agenda, and compares it with the status quo in cousin social sciences that share the same cognitive perspective on culture. I specifically focus on the conceptual junctures that follow from the assumptions of shared cultural knowledge and intersubjectively shared cultural worldviews to highlight the important features of culture which can be effectively used for quantitative assessment of complex cultural processes. While I discuss various aspects of the findings and failings attributable to the culture-and-cognition research direction, my principal concern centers on encouraging more enhanced and sensitized interdisciplinary communication, as well as maximized intersections between cognitively oriented studies of culture in different social sciences, to bring the sociological studies of culture and cognition to full fruition.

Gabor Scheiring. The Foundations of Hybrid Authoritarian State Capitalism in Hungary / Gabor Scheiring // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 1. – С. 119-131.

Authoritarian capitalist practices are gaining foothold not only in non-democratic states, such as China, but even in countries with strong liberal institutions. From Greece to the US, an increasing number of countries show its symptoms: curtailing democratic contestation in order to stabilise accumulation. Hungary is one of the most puzzling cases. Hungarian elites followed the good governance blueprints of international institutions, implementing liberal political and economic reforms between 1990 and 2010. For long, the country was considered

to be a frontrunner of the third wave of democratisation, yet now it is seen as the prime example of the illiberal turn. Orbán's political-economic model, hybrid authoritarian capitalism institutionalised by the accumulative state, has been stable for eight years now. To understand the emergence, stability and potential vulnerability of this regime, this article digs deeper into the contradictions of post-socialist liberal policies.

Шанси та ризики для демократії в Україні після виборів 2019 року: Круглий стіл журналів «Філософська думка» та «Соціологія: теорія, методи, маркетинг» // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 1. – С. 132-170.

Метою круглого столу є обговорення викликів та загроз демократичному розвитку України в умовах нестійких демократичних інститутів у процесі довгострокової соціальної трансформації. Дослідження цієї суперечливої інституційної динаміки у спектрі її соціально-структурних, соціально-психологічних та соціокультурних проявів, аналіз викликів, ризиків та загроз демократичному розвитку країни є актуальним завданням для гуманітарних наук. Спільний круглий стіл двох академічних журналів, що об'єднав думки експертів соціологів та філософів, є певним кроком у цьому напрямку.

Стуканова, Марія. “Формувати нове покоління / М. Стуканова // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 1. – С. 171-172.

У Києві відбулися XIII Міжнародні соціологічні читання, присвячені пам'яті Наталії Паніної, якій 10 грудня виповнилося б 70 років. Організували захід Інститут соціології Національної академії наук України та Соціологічний центр імені Наталії Паніної. Учасники головної панелі читань обговорили шлях, пройдений соціологією незалежної України, і задали робочий настрій учасникам робочих секцій. Перша секція була присвячена інноваціям і сучасним технологіям, які бере на озброєння соціологія. Друга секція фокусувалася на актуальних аспектах соціології міста. На третій секції обговорювались соціальні групи в контексті проблеми справедливості. Четверта секція зосередилася на зарубіжних репрезентаціях української соціології. Нарешті, п'ята секція була присвячена нагородженню провідних українських засобів масової інформації за внесок у популяризацію та поширення соціологічного знання.

Лучік-Мусієздова, Світлана Про традиції та нетрадиційні методи викладання в соціології / С. Лучік-Мусієздова, О. Мусієздов // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 1. – С. 173-175.

22 листопада 2019 року в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна проходив круглий стіл під назвою "Продовжуємо вчитися, продовжуючи навчати". Круглий стіл був присвячений 90-річчю Іделаїди Дмитрівни Ковальової і Володимира Олександровича Ядова. Творчі та життєві долі цих видатних соціологів склалися по-різному, але однаково цікаво і яскраво. Учасники зустрічі розповідали про життя і творчість І. Ковальової та В. Ядова, про перших зустрічах з ними і перші враження, про той вплив, який вони надали на становлення і розвиток радянської та пострадянської соціології, на формування соціологічної спільноти, його наукових стандартів і етосу.

Буров, Ігор. Вектор «Схід–Захід» в умовах геополітичних змін / І. Буров // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 1. – С. 176-177.

Круглий стіл на тему "Регіональна безпека в умовах геополітичної турбулентності" проходив в столиці Казахстану, місті Нур-Султан 20 лютого 2020 року. Організаторами зустрічі були Міжнародний центр геополітичного прогнозування "Схід-Захід" та Незалежна інформаційно-аналітичний центр "Infogamma". На засіданні було розглянуто широке коло питань: геополітична турбулентність і геостратегічна напруженість; зростання недовіри на глобальному рівні; небезпека нових технологій, зокрема інформаційних; нетрадиційні загрози безпеці в сучасному світі та шляхи їх запобігання. Великий інтерес учасників круглого столу викликали результати дослідження Інституту соціології Національної академії наук України "Українське суспільство: моніторинг соціальних змін".

Макеєв, Сергій. Ми в нерівності та нерівність у нас / С. Макеєв // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 1. – С. 182.

Автор рецензії оцінює книгу В. Ботеро «A Sense of Inequality» (2020) як ґрунтовний компендіум соціологічного тлумачення соціальних диспропорцій, що містить багатий словник асоціацій та конотацій нерівності й адресований теоретикам, аналітикам і викладачам у царині соціальних наук. Уже в назві монографії зашифровано два повідомлення. Перше, пов'язане зі словом

«sense», означає, що ми всі присутні в нерівності, стикаючись з нею як об'єкт з об'єктом, і водночас нерівність присутня в нас, впливаючи на нас зсередини. Друге повідомлення – це генералізація твердо встановлених фактів у світлі концептуальних соціологічних уявлень про те, як соціальні феномени продукуються, відтворюються, модифікуються у процесах спільного мультिवаріантного існування і взаємодії інститутів, організацій, спільнот, спільнот та індивідів.

Соціологія: теорія, методи, маркетинг. –2020. – № 2.

Костенко, Н. Мережева комунікація: алгоритмічний і ризикований зв'язок / Н. Костенко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 2. – С. 5–23.

У статті описано способи міркування про сучасну алгоритмічну культуру, яка визначається комунікативними режимами мереж. Підкреслюється, що незалежно від зміщень та акцентуації теоретичної думки щодо інформаційного середовища і цифрових комунікацій, перетворень статусів операторів і механіки обмінів, концептуальний простір дедалі більше схиляється до варіацій моделювання взаємодії human і nonhuman агентів. При цьому віддають належне і тим, і тим, поєднуючи дискурси систем влади, ієрархічних структур і громадянського суспільства з розумінням “технічного менталітету” (Симондон) як онтогенетичної здатності складних машин до автономного та самореферентного розвитку, яку було б неправомірно ігнорувати або, навпаки, перебільшувати.

Методики дослідження адаптації, інклюзії та зміни ідентичностей за умов масових міграцій: розроблення та апробація / Є. Головаха, С. Дембіцький, О. Жуленьова, Т. Любива // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 2. – С. 24–41.

Метою дослідження, результати якого віддзеркалено у статті, є розроблення та апробація інструментарію соціологічного дослідження процесів адаптації, інклюзії та зміни ідентичностей за умов масових міграцій, а також з'ясування в пілотному дослідженні можливості застосування розроблених методик. Для пілотажу методик цільову групу було визначено як сукупність внутрішньо переміщених осіб (ВПО), утворену у зв'язку з військовими подіями, які відбулися на Донбасі. Онлайн-анкета у програмному забезпеченні Lime Survey включала блоки запитань про ідентичність, інклюзію, адаптацію, соціальне самопочуття,

психологічний дистрес, а також низку фактологічних і соціально-демографічних запитань. Факторну валідність перевірено за допомоги конфірматорного факторного аналізу з використанням методу діагонально зважених найменших квадратів (DWLS). Стосовно конструктивної валідації використано індекс психологічного дистресу SCL-9-NR та Інтегральний індекс соціального самопочуття (IICC-20). У результаті апробації з'ясовано, що методики вимірювання соціальної адаптації та зміни ідентичностей відповідають вимогам факторної та конструктивної валідності й можуть бути застосовані для визначення особливостей адаптації та ідентифікації мігрантів. Такий самий висновок зроблено щодо методики визначення рівня пасивної інклюзії. Шкала вимірювання активної інклюзії не виявила ознак конструктивної валідності, що означає необхідність її принципового доопрацювання за результатами апробації.

Резнік, О. Соціально-демографічні чинники ставлення українців до судової влади / О. Резнік, О. Козловський // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 2. – С. 42–56.

У статті аналізуються соціально-демографічні детермінанти ставлення українських громадян до судової влади, виявлені на підставі даних загальнонаціонального опитування. Ставлення до судової влади розглянуто через чотири показники: 1) довіра до судів; 2) оцінка шансів виграти суд незалежно від достатку громадянина; 3) оцінка незалежності суддів; 4) оцінка доброчесності суддівського корпусу. Незважаючи на соціальний оптимізм, який спостерігався в українському суспільстві після президентських та парламентських виборів 2019 року, дослідження зафіксувало низький рівень довіри та негативні оцінки українського правосуддя. З використанням методу множинної лінійної регресії виявлено, що громадська думка щодо правосуддя формується безвідносно до статі, рівня освіти та регіону проживання. Виявлено, що ставлення українців до судової влади зумовлюється здебільшого віком, типом поселення, мовою спілкування вдома та досвідом участі в судовому процесі. Довіра та позитивні оцінки стосовно судової влади проявляються переважно мірою зменшення віку і розміру населеного пункту проживання респондента, а також серед російськомовних і тих, хто має досвід участі в судовому процесі.

Рущенко, І. Цивілізаційні цінності країн ЄС, Росії, України (на підставі експертного опитування) / І. Рущенко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 2. – С. 72–89.

Стаття присвячена визначенню відмінностей ціннісних структур країн Європейського Союзу, Російської Федерації, України. Згідно з гіпотезою автора поточна російсько-українська гібридна війна ведеться не за інтереси, а за панування певних цінностей. Емпіричну базу статті становить експертне опитування, яке здійснив автор під час проведення II Харківського міжнародного безпекового форуму 29–30 листопада 2019 року. Результати дослідження показали таке: 1) топ-10 соціальних цінностей у країнах ЄС і РФ повністю відмінні, 2) українське суспільство посідає проміжну позицію між європейською і російською цивілізаційними системами, 3) українська ціннісна система остаточно не склалася і відбувається її очевидний дрейф до ціннісної системи об'єднаної Європи.

Лобанова, А. Соціологічні ідеї Микити Шаповала: історична репрезентація / А. Лобанова, С. Петрухін // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 2. – С. 90–101.

Упродовж останніх років українські вчені дедалі частіше звертаються до переосмислення нашої історії, зокрема до здобутків тих науковців, які так чи інакше вплинули на розвиток вітчизняної та світової науки. Однак у зв'язку з радянською ідеологічною доктриною досягнення цих науковців довгий час перебувають поза увагою української спільноти. Одним із яскравих прикладів є спадщина Микити Шаповала, яка донині залишається недостатньо дослідженою, але за умов сьогодення потребує поглибленого вивчення. Адже питання національного розвитку України є актуальним і в наш час, тому звернення до ідей тих науковців, котрі говорили про національне державотворення, залишається важливою складовою передумов обрання правильної моделі розбудови країни.

Головною метою статті є подання історичної репрезентації соціологічних ідей Микити Шаповала щодо ролі наукового знання, класифікації наук і місця соціології серед них, базових соціологічних категорій (особистості, суспільства, держави). Також у статті окреслено перспективні напрями дослідження соціологічної спадщини Шаповала.

У статті проаналізовано ідеї М. Шаповала щодо класифікації наук, місця в ній соціології та її предметного поля, окреслено

основні наукові підходи, які він запропонував для пояснення суспільних явищ і процесів.

Устич, С. Неадитивне суспільство: системологічна парадигма / С. Устич // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 2. – С. 102–122.

Стаття присвячена дослідженню методологічних засад соціальної системології. Подано тлумачення неадитивної якості як системоутворювального начала соціальної дійсності. Ідентифіковано загальну суперечність сучасного неадитивного суспільства, запропоновано його модель, описано механізм функціонування та розвитку. Проаналізовано імплементаційний потенціал пропонуваніх системологічних ідей.

Круглий стіл "Агенти соціальних змін у суспільстві нестійкої інституціональності: особистості, ідеї, соціальні рухи" // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 2. – С. 123-162.

Круглий стіл, зорганізований відділом соціальної психології Інституту соціології НАНУ, проходив в Інституті соціології НАН України 3 грудня 2019 року і був присвячений 95-літтю фундаторки відділу соціальної психології Інституту соціології НАН України — Лідії Василівни Сохань. Тематика цього круглого столу надає творчому спадку Л. В.Сохань і багатьом напрацюванням її школи актуального соціологічного звучання у дослідженнях агентів соціальних змін та особливостей взаємодії агентності зі структурою в Україні як суспільстві нестійкої інституціональності.

Тематика: Зміст та форми соціальної життєтворчості особистості в умовах стійкого і нестійкого інституціонального детермінізму / М. Шульга. Методологічні проблеми дослідження соціальних змін / Ю. Савельєв. Ситуація інституціональної нестійкості як тло запиту на агентність: зв'язок із соціальною напруженістю / Л. Бевзенко. Суб'єктність та агентність у соціальних змінах / О. Злобіна. Соціальний активізм у суспільстві нестійкої інституціональності: агенти впливу та агенти змін / Н. Соболева. Соціальні напрями агентної активності / І. Мартинюк. Українські виборці як агенти суспільно-політичних змін / О. Безрукова. Журналісти як агенти змін: "pro" і "contra" / С. Солодько. Агентність ЗМІ: про взаємодію журналістики х різни соціальними полями / О. Суська. Агенти змін у полі освіти / С. Шевченко.

Іващенко, К. Інтеграція в сучасних міграційних дослідженнях: нотатки з двох конференцій під егідою IMISCOE напередодні світового "локдауну" / К. Іващенко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 2. – С. 163-170.

Дві конференції IMISCO ("Майбутнє міграційних досліджень: дискусія щодо еволюції та впливу дослідницької галузі" та "Переміщення, життя, інвестування та виживання: житло та міграція в непевні часи", що відбулися 5–7 лютого 2020 року в Лісабоні) були присвячені концептуальним, теоретичним і практичним аспектам розвитку міждисциплінарних міграційних досліджень та висунули на перший план тему інтеграції. Автор дає короткий огляд основних ідей, що обговорювалися в ході конференцій: необхідність деколонізації та інтернаціоналізації міграційних досліджень, систематизація накопичених знань за допомогою нових інструментів (IMISCOE Research Network, Taxonomy System), розширений діалог вчених з суспільством та політиками. Для того, щоб стати невід'ємною частиною глобальної дослідницької мережі, вітчизняні фахівці, які займаються науковими розвідками у сфері міграції, мають зосередити увагу на безперервному зборі даних, просуванні міжнародних публікацій та зв'язку своїх досліджень зі стратегічним порядком денним.

Bekeshkina, I. The ways of achieving peace in the Donbas: Public attitudes, expectations and concerns = Шляхи досягнення миру на Донбасі: суспільні настрої, очікування та проблеми / I. Bekeshkina // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 2. – С.171-196.

У статті подано результати нещодавнього (4–19 листопада 2019 року) Загальнонаціонального опитування, проведеного Благодійним фондом імені Ілька Кучеріва «Демократичні ініціативи» спільно з Київським міжнародним інститутом соціології. Респондентів (N = 2041) віком більш як 18 років було опитано стосовно їхніх уявлень про тривалий збройний конфлікт на Донбасі та бачення можливих шляхів відновлення миру на цій території. З цією метою їм пропонували низку запитань, зокрема про їхні думки стосовно головної мети російського втручання на Донбасі, прийнятності (або неприйнятності) деяких компромісів задля встановлення миру в цьому регіоні, ставлення до відкликання військових сил, уявлення про політичне майбутнє самопроголошених Донецької та Луганської "народних республік" тощо. Дослідження охоплювало всі регіони України, крім Автономної республіки Крим та непідконтрольних Україні східних районів.

Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 3.

Стегній, О. Публічний простір достовірності соціологічного знання: case «електоральні дослідження» / О. Стегній // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 3. – С. 13-32.

У статті аналізуються особливості циркуляції соціологічних даних у публічному просторі періоду виборчої кампанії. Основними компонентами такого простору у випадку проведення електоральних соціологічних досліджень виступають передусім політичні учасники виборів, виборці та агенти електорального процесу — професійні групи, корпоративні інтереси яких безпосередньо пов'язані з активним впливом на виборчий процес. Соціологи також можуть розглядатися як агенти електорального процесу, коли до фахівців з електоральної соціології активно долучаються маніпулятори без належної професійної підготовки та професійних публікацій. У публічному просторі періоду виборчих перегонів основною формою соціологічного знання виступає емпіричне соціологічне дослідження, а його зміст зводиться насамперед до вимірювання політичних рейтингів. Електоральні дослідження слугують кейсом поєднання теоретичної та емпіричної складових соціологічного знання, професійного та публічного його вимірів. Дотримання соціологами всіх професійних вимог дозволяє використовувати електоральні дослідження в якості корисного інструменту оцінювання достовірності результатів волевиявлення. Під час проведення виборчих кампаній соціологи виступають у двох іпостасях продуцентів соціологічного знання: як аналітики та полстери. У статті наголошується на необхідності розрізнення функціональних обов'язків і відповідальності професійних соціологів та полстерів. Визнається нег'ативний вплив політтехнологів на достовірне оприлюднення результатів опитування. На прикладі політичних рейтингів розглядаються основні маніпулятивні технології викривлення соціологічних даних у публічному просторі. Акцентується увага на важливості маркерів виявлення фейкових соціологічних організацій, системних порушень у процесі проведення емпіричних досліджень та маніпуляцій з масивом даних.

Коваліско, Н. Різноманітність і відносна автономність уявлень населення України про соціальну нерівність / Н. Коваліско, С. Makeєв // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 3. – С. 33-50.

У сучасній літературі емпірично підтверджена залежність оцінок нерівності від ситуації, в яку занурений індивід, тобто від деякої констеляції обставин місця і часу, що зумовлює міру доступності життєво значущих благ і можливостей. Її переживання та осмислення відшаровується в досвід, що визначає модальність особисто висловлюваних ціннісно забарвлених суджень. Загалом, хоча сприйняття нерівності не збігається з «реальністю», вона залишається значущою безвідносно до цього, позаяк здатна бути найближчим мотивом політичної дії — протестного голосування на виборах, участі в акціях з вимогою зміни наявного стану справ з доходами і добробутом. У статті обґрунтовується підхід до сприйняття нерівності як до самодостатньої фактичності. На даних, отриманих в опитуванні за модулем «Соціальна нерівність–V» Міжнародного проєкту соціального дослідження (ISSP), показано, що різної категоричності оцінки респондентами нерівності відносяться до двох об'єктів: до країни загалом та до їхньої конкретної життєвої ситуації. Оскільки діапазон сприйняття завжди має прояв у межах від «глибокої нерівності» до «невизнання нерівності», остільки соціальний простір диференціюється на «світи нерівності», різні за масштабом. Виходячи з відповідей на запитання щодо розміщення на конкретних щаблях соціальної драбини, матеріально-фінансового становища сім'ї та належності до того чи іншого класу, зроблено кількісні оцінки кожного з цих світів. У той же час отриманий у кількісному обстеженні розподіл за «світами нерівності» є не більше ніж приблизною оцінкою «реальної» стратифікації українського суспільства. Описано й проінтерпретовано результати аналізу відповідностей (correspondence analyses) між оцінками нерівності та 34 предикторами їх винесення.

Петрушина, Т. Соціологічний вимір економічної глобалізації: світові тренди та українські реалії (Частина перша. Теоретичний та емпіричний виміри економічної глобалізації) / Т. Петрушина, А. Арсеєко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 3. – С. 51-79.

Глобалізація залишається найпоширенішим і досить суперечливим концептом в сучасному соціальному дискурсі.

В межах теоретико-концептуального соціологічного виміру автори проаналізували сутність економічної глобалізації (ЕГ) як її визначального типу. Вони дослідили глобалізацію як об'єктивний процес (насамперед міжнародного поділу праці) та суб'єктивний

процес формування глобальної капіталістичної економіки під егідою провідних західних держав, наднаціональних фінансово-економічних установ (насамперед СБ і МВФ) і ТНК. Як головні драйвери глобалізації, вони визначають її форми та напрямки в інтересах «ядра» глобального капіталізму. В межах емпіричного соціологічного виміру ЕГ (що передбачає вимірювання різноманітних проявів як самого процесу ЕГ, так і його соціальних наслідків) особливу увагу автори приділили аналізу соціальних змін в українському суспільстві. На думку авторів, капіталізація вітчизняної економіки, що відбувалася паралельно із залученням України до глобального економічного простору, призвела до деградації народного господарства, значного погіршення життєвого рівня більшості громадян, створення антисоціальної держави, атрибутом якої стала системна криза. Для доказу цих висновків автори на підставі вивчення численних вітчизняних та іноземних джерел проаналізували динаміку головних макроекономічних і соціологічних показників життя українського суспільства майже за 30 років дрейфу на узбіччя глобального капіталістичного світу. Автори зосередилися на дослідженні восьми принципових напрямів соціальних змін: деіндустріалізації економіки, її глобальної конкурентоспроможності та інноваційності, динаміки ВВП, зайнятості, доходів і добробуту населення, соціально-економічної нерівності, боргової залежності та деградації української науки. Проведений аналіз показує необхідність відмови від неоліберальної парадигми розвитку і пошуку альтернативних, більш справедливих моделей ЕГ.

Гульбаршин Чепурко Глобальні ризики та їхні системні наслідки / Гульбаршин Чепурко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 3. – С. 80-98.

Метою статті є з'ясування сутності глобальних ризиків. Глобальні ризики розглядаються під кутом зору ймовірності та наслідків несприятливих подій, які здатні завдати шкоди або збитків і є глобальними за своїм характером і впливом. Ідентифіковано системність глобальних ризиків як визначальну ознаку їхніх сучасних проявів. Використано системний підхід до визначення джерел походження сучасних глобальних ризиків. Встановлено, що головні ризики останнього десятиліття пов'язані з екологічною, геополітичною та соціальною сферами, при цьому поступово посилюються і технологічні ризики. Проаналізовано прогноз ВЕФ на 2020 рік щодо глобальних трендів, пов'язаних із глобальними

ризиками. Такі ризики пов'язані з нездатністю пом'якшити наслідки зміни клімату; поширення зброї масового знищення; скорочення біорізноманіття; екстремальних погодних умов; кризи водопостачання; руйнування інформаційної інфраструктури; стихійних лих; кібератак; антропогенних екологічних катастроф; інфекційних захворювань. Тенденція кореляції ймовірності та впливовості ризиків спостерігалася протягом останнього десятиліття. Відзначається, що екологічні ризики входять до топ-5 ризиків високої ймовірності, серед яких: погодні катаклізми, зміни клімату, стихійні лиха, скорочення біорізноманіття та антропогенні екологічні катастрофи. Йдеться також про зростання ризиків стагнації світової економіки, що пов'язані з пріоритетами національної економічної політики та локальними проявами політичної поляризації через посилення соціально-економічної нерівності, а також невдоволення громадян тим, як уряди намагаються розв'язати цю проблему.

Толстих, Н. Малозабезпеченість як системний бар'єр на шляху соціально-економічного розвитку України / Н. Толстих // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 3. – С. 99-109.

У статті подано різні підходи до визначення масштабів малозабезпеченості та бідності в сучасній Україні. Бідність традиційно асоціюється з крайнім ступенем нужденності й доходом, нижчим за встановлений державою прожитковий мінімум. На думку автора, до малозабезпечених верств слід відносити не тільки бідних, визначених за цим критерієм, а й населення з доходом від одного до двох офіційних прожиткових мінімумів, яке здебільшого також відчуває гостру депривацію. За даними соціологічного дослідження, проведеного Інститутом соціології НАН України 2019 року, здійснено аналіз рівня життя населення з різними доходами і, зокрема, виявлено особливості споживання та соціального самопочуття малозабезпечених верств. Зроблено висновок, що умови існування більшості населення України є незадовільними для збереження і розвитку людського потенціалу, а малозабезпечені верстви щоденно стикаються з проблемами виживання. Особливу увагу приділено вивченню макроекономічних причин малозабезпеченості та її зворотного впливу на соціальний потенціал України. Визначено такі її наслідки, як обмеженість споживання і незадоволеність людини власним життям. Наведено оцінки населенням України прожиткового мінімуму, який є основним соціальним стандартом. За результатами зіставлення законодавчо

закріпленого його розміру з уявленнями населення про достатній його розмір зроблено висновок про невідповідність між ними та необхідність значного підвищення розміру прожиткового мінімуму. Соціально-економічна ситуація, що склалася сьогодні в Україні, завадить провадженню обраного владою курсу неоліберальних економічних реформ зі скороченням участі держави в реґулюванні економіки та відходом від активної соціальної політики. Подальше просування цим шляхом призведе до укорінення хронічних форм масової злиденності та втрат людського і трудового потенціалу країни. Обґрунтовано, що хронічна масова малозабезпеченість може бути подолана тільки за умови формування нової стратегії соціально-економічного розвитку країни, в якій соціальне забезпечення буде важливим пріоритетом.

Ковальська, Є. Оцінка емпіричної валідності Адаптованого індексу статусної характеристики Ворнера / Є. Ковальська // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 3. – С. 110-123.

У статті подано результати емпіричної валідації та перевірки рівня надійності Адаптованого індексу статусної характеристики Ворнера (AICX Ворнера). Раніше нами було здійснено адаптацію ICX Ворнера, а також перевірено рівень теоретичної (очевидної та змістової) валідності.

У рамках перевірки рівня емпіричної валідності AICX Ворнера вимірювався рівень критеріальної та конструктивної валідності. Як емпіричну базу дослідження використано два опитування, проведені методом face-to-face інтерв'ю (2017–2018).

Критеріальну валідність перевірено в перебігу методичного експерименту, в якому здійснено порівняння двох груп, що істотно відрізняються з огляду на соціальний статус. В якості таких груп обрано респондентів у двох адміністративних районах м. Києва, що суттєво різняться за престижністю району проживання. Було встановлено, що середні значення AICX Ворнера в цих групах істотно відрізнялися, що свідчить на користь високого рівня критеріальної валідності.

Для перевірки конструктивної валідності було проаналізовано взаємозв'язки між різними показниками соціального статусу респондентів. Так, проаналізовано зв'язок показників AICX Ворнера з відповідями на запитання, спрямовані на пряме вимірювання самооцінки власного становища в суспільстві: 1) інтеґральна самооцінка соціального статусу за допомоги семибальної шкали; 2) суб'єктивна оцінка матеріального становища, в рамках якої

респондентові пропонують оцінити власний матеріальний стан. Середні значення AICX Ворнера у виокремлених групах за рівнем самооцінки суттєво відрізняються. Отримані результати свідчать на користь конструктивної валідності AICX Ворнера.

Стосовно перевірки надійності індексу зроблено висновок про доцільність вимірювання ретестової надійності інструменту. Відмова від вимірювання рівня узгодженості зумовлена особливостями причинності в композитних індексах.

Результати валідації Адаптованого індексу статусної характеристики Ворнера вказують на високий рівень емпіричної валідності інструменту.

Бурлачук, В. Колективна пам'ять: між цінностями та історичним знанням / В. Бурлачук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 3. – С. 124-142.

Наприкінці ХХ століття несподівано актуалізувалися, здавалося б, другорядні питання: про що ми згадуємо і кому належить пам'ять? Поняття пам'яті як однієї з психічних характеристик діяльності індивіда доповнюється поняттям колективної пам'яті, яке потребує іншого способу аналізу, ніж в разі діяльності окремого індивіда.

У 70-х роках ХХ століття склалася ситуація, яка викликала до життя так звану історичну політику, або політику пам'яті. Якщо філософські дослідження проблем пам'яті 30–40-х років ХХ століття фокусувалися головним чином на розгляді особливостей сприйняття минулого в індивідуальній та колективній свідомості й не виходили за рамки наукових дискусій, то півстоліття по тому ситуація кардинально змінилася. Проблема пам'яті набула політичного звучання: до дискурсу про пам'ять залучилися історики та соціологи, політики та представники медійних сфер.

Сучасне суспільство, включно з усіма соціальними, етнічними та сімейними групами, пережило глибоку зміну традиційного ставлення до минулого, пов'язану зі змінами у структурі влади. У зв'язку з дискредитацією Радянського Союзу й разом із тим комуністичної партії та її ідеології стався крах марксизму, який передбачав певну модель часу та історії. Кінець революційної ідеї, потужного вектора, що вказував напрям історичного часу в майбутнє, неминуче спричинив зміну сприйняття минулого.

Три моделі уявлення про майбутнє, які, на думку П'єра Нора, визначали обличчя минулого (майбутнє як реставрація минулого, майбутнє як прогрес і майбутнє як революція), що існували донедавна, наразі втратили свою актуальність. Сьогодні над

майбутнім нависає абсолютна невизначеність. Неможливість передбачити майбутнє ставить певні завдання перед теперішнім. Кінець будь-якої телеології історії накладає на теперішнє обов'язок пам'яті.

Особливості життя пам'яті, специфіка її стану та функціонування безпосередньо позначаються на стані ідентичності, як особистої, так і колективної. Спотворення пам'яті, неправильна її робота, ідеологічне маніпулювання нею можуть призвести до кризи ідентичності.

Меморіальний феномен — це певний політичний ресурс у ситуації жорстких соціально-політичних розривів і змін. За умов економічної кризи і за відсутності реальної та чіткої програми майбутнього розвитку держава часто прагне перетворити пам'ять на головний елемент національної консолідації.

Касянчук, М. Стан одностатевих партнерств в Україні / М. Касянчук, С. Шеремет, О. Трофименко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2020. — № 3. — С. 143- 166.

Пропонована стаття має на меті узагальнити доступні кількісні та якісні дані про одностатеві партнерства в Україні, включно з даними про наявність дітей у таких партнерствах, у ретроспективі останніх двадцяти років (1999–2018). Зростання кількості англосовітських публікацій про різноманітні аспекти існування одностатевих пар демонструє актуальність тематики. Наявна в Україні інформація є найбільш багатою у зіставленні з іншими пострадянськими країнами регіону Центральної та Східної Європи й Центральної Азії. Разом із тим ЛГБТ-сім'ї залишаються поза увагою академічної спільноти в Україні, а зібрані дані здебільшого містяться у так званій сірій літературі (звіти про дослідження, проведені переважно силами об'єднань громадян) і не введені в науковий обіг. Показано, що залежно від композиції вибірки та прийнятого дослідниками визначення одностатєвого партнерства цей відсоток найчастіше потрапляє в інтервал 16–28% опитаних гомо- та бісексуальних чоловіків, що мешкають у столиці та обласних центрах України. Кількісна інформація про жіночі партнерства є вкрай обмеженою (одне опитування на невеликій вибірці, побудованій у невипадковий спосіб), а якщо в такому партнерстві один чи обидва партнери є трансгендерними особами, то кількісних даних взагалі немає. Кількісна інформація про дітей в одностатєвих партнерствах також є дуже обмеженою, а отримані в розглядуваній літературі (з усіма її зазначеними методологічними недоліками) дані коливаються від

14% до 29% ЛГБТ, що мають дітей, але невідомо, чи виховували цих дітей саме одностатеві пари.

Стосовно якісної інформації ситуація інша — більше відомо про стан жіночих і, почасти, трансгендерних партнерств (включно з питанням про дітей в таких сім'ях), ніж про чоловічі пари. Окремі дані демонструють значну подібність структури одностатевих партнерств до типової моделі гетеросексуальної міської нуклеарної сім'ї (два партнери та їхні діти) з поправками на більшу егалітарність подружніх ролей, брак офіційного статусу та пов'язані з цим соціально-економічні ризики. Подальші розвідки (в тому числі національного рівня) мають спиратися на загальне розуміння того, що таке “одностатеве партнерство”, які ознаки роблять одностатеві стосунки саме “партнерством” (цивільним, сімейним), які ознаки роблять цивільне партнерство “сім'єю” тощо.

Бойко, Н. Рухлива (Liquid) демократія доби інтернету / Н. Бойко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 3. – С. 167-177.

Бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та перманентне завдання вдосконалення сучасної демократії спонукали сучасну світову громадськість до пошуку шляхів, форм та механізмів залучення інтернет-технологій в сучасний демократизаційний процес. Критичний аналіз недоліків класичних форм демократії, а саме прямої демократії та представницької демократії акумулював спроби креативної інтернет-спільноти до пошуку нових концептуальних спроб розв'язання цього одвічного питання — вдосконалення демократичного механізму якомога повнішого врахування пропозицій, інтересів та думок кожного громадянина при розв'язанні суспільно важливих питань як локального, регіонального рівня, так і питань загальнодержавного рівня. У статті презентується нова концепція демократії Б. Форда, яка, за задумом її автора та його послідовників, здатна увібрати всі позитивні аспекти та подолати всі недоліки, притаманні класичним формам демократії. Важливим аспектом презентації даної концепції в україномовному середовищі став розгляд термінологічного різноманіття, яке окреслює це явище в сучасному науковому дискурсі — гнучка, рухлива, прозора, плавна, оборотна, ліквідна, нестійка, делегативна, хмарна демократія, самозорганізовувана демократія тощо, а також пошук найбільш інформативного, з огляду на соціальний контекст, термінологічного означення розглядуваного поняття в україномовному та російськомовному соціологічному

науковому середовищі. Аналізуються відмінності нової форми демократії, запропонованої Б. Фордом, від відомої раніше делегативної демократії. Потреба в такому аналізі була зумовлена тим, що в ранніх працях Б. Форд окреслював рухливу демократію саме як делегативну, що спричинило певну науково-термінологічну плутанину в науковому дискурсі. У статті розглядаються особливості нової форми демократії, які пов'язані з можливостями використання інформаційно-комунікаційних технологій та роблять “рухливу демократію” атрактивним елементом сучасного демократизаційного процесу. Також у статті визначається демократизаційний потенціал новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

Lukash, Ievgeniia-Galya. Using ethnographic approach and cultural models framework in research on recreational drug use = Використання етнографічного підходу та концепції культурних моделей у дослідженні рекреаційного вживання наркотичних речовин / Ievgeniia-Galya Lukash, Kateryna Maltseva // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 3. – С. 178-193.

Скокова, Л. Соціологія ризику в міждисциплінарному контексті / Л. Скокова // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2020. – № 3. – С. 194